

УДК 305–047.44

Н. А. Ємець, к. філос. н., доцент,
О. Є. Мельник, к. філос. н., доцент

СУЧАСНА ҐЕНДЕРНА ПАРАДИГМА: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Розглядається історія становлення ґендерної парадигми, через призму ретроспективного аналізу філософських ідей щодо співвідношення чоловічого і жіночого в системі онтологічних вимірів буття. Актуалізація історико-філософських рефлексій стосовно статі загалом і жінки зокрема виявляє, що ця тематика, будучи периферійною, маргінальною в контексті нагальних питань – світу, Бога, істини, – однак, наявна в роботах майже всіх провідних мислителів різних епох. Така розробка дає можливість визначити вихідні методологічні підходи ґендерних досліджень.

Ключові слова: ґендерна парадигма; ретроспективний аналіз; патріархальний підхід; стаття; статева особливість; статевий поділ; есенціалізм; ексцентризм.

Н. А. Емец, к. филос. н., доцент,
О. Е. Мельник, к. филос. н., доцент

СОВРЕМЕННАЯ ГЕНДЕРНАЯ ПАРАДИГМА: ИСТОРИКО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация. Рассматривается история становления ґендерной парадигмы через призму ретроспективного анализа философских идей относительно соотношения мужского и женского в системе онтологических измерений бытия. Актуализация историко-философских рефлексий, что касается пола в целом и женщины в частности, показывает, что эта тематика, будучи периферийной, маргинальной в контексте первостепенных вопросов – мира, Бога, истины, - всё же, присутствуют в работах практически всех ведущих мыслителей различных эпох. Такая разработка даёт возможность определить основные методологические подходы ґендерных исследований.

Ключевые слова: ґендерная парадигма; ретроспективный анализ; патриархальный подход; пол; половая особенность; половое деление; эсенциализм; эксцентризм.

N. A. Yemets, Candidate of Philosophy Sciences,
Assistant Professor,
O. E. Melnyk, Candidate of Philosophy Sciences,
Assistant Professor

MODERN GENDER PARADIGM: HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Abstract. The author considers the history of the formation of gender paradigm through the prism of retrospective analysis of philosophical ideas about the correlation between male and female in the system of ontological existence.

The process of the formation of a new social order based on the democratic principles involves the formation of a new scientific research paradigm resulting from a long historical development. Starting a research, including a gender research, we should determine the initial methodological approaches, the origins of which lie in the history of philosophy.

The current state of human development necessitates a rethinking of traditional gender roles and schemes and their perception in today's society in order to find the best way to overcome gender determined social distortions, which is crucial nowadays. The practical proof of the topicality of the theme of the research lies in the inability of modern palliative measures to overcome the gender imbalance and to ensure equal rights for women and men.

A distinctive feature of the modern era is the decline of the old stereotypes of thinking, ideological systems and the establishment of a new spiritual foundation of social development. In the context of these processes there arises an acute problem of the dialogue between the sexes, which largely re-

flects a fundamentally new relationship between men and women which for centuries have been developing under the domination of men.

The gender paradigm is very different from the traditional one and is no less than a justified logic of social and cultural development, as well as a search for the new models of the perception of society and people. Being born in the heart of Modern of Modern times, it hasn't developed yet due to the lack of motivation from the social environment of those times. New challenges of Postmodern catalyze special attention to this topic, and since the 70s of the twentieth century gender paradigm has become the subject of many branches of knowledge.

Actualization of historical and philosophical reflections on gender in general and women in particular reveals the fact that this subject being peripheral and marginal in the context of urgent issues like the world, God, the truth is, nevertheless, present in almost all the works of leading thinkers of different eras. Modern conceptions of masculinity and femininity are the result of a complicated and ambiguous process. Biological determinism, which from the very beginning was the main factor of determining between men and women and explained their roles in society has been replaced by the priority of social and cultural factors which led to overcoming gender differences in all areas of public life. The formation of a new gender paradigm contributes to the formation of a new outlook and, therefore, to the possible solutions of the redistribution of power and property, thereby reducing alienation between men and women; it also contributes to their mutual understanding.

Keywords: *gender paradigm; retrospective analysis; patriarchal approach; gender; gender feature; gender separation; essentialism; eccentricity.*

Актуальність теми дослідження. Відмінною ознакою сучасної епохи є злам старих стереотипів мислення, ідеологічних систем та становлення нового духовного фундаменту суспільного розвитку. У контексті даних процесів гостро постає проблема діалогу між статями, яка значною мірою відображає принципово нові стосунки чоловічого та жіночого, які впродовж сторіч розвивалися під домінантою чоловічого начала.

Сучасний стан розвитку людства зумовлює необхідність переосмислення традиційних ґендерних схем та ролей і їх сприйняття в сучасному суспільстві з метою пошуку оптимального шляху подолання ґендерно детермінованих соціальних деформацій, що є надзвичайно важливим для сьогодення. Практичним доказом актуальності теми дослідження є певна неефективність сучасних паліативних заходів, спрямованих на подолання ґендерного дисбалансу та забезпечення рівних прав жінок і чоловіків.

Постановка проблеми. Процес формування нового суспільного устрою на правах демократії припускає формування і нової наукової дослідної парадигми, що є наслідком тривалого історичного розвитку. Розпочинаючи будь-яке дослідження, в тому числі й ґендерне, необхідно визначити вихідні методологічні підходи, витoki яких слід шукати в історії філософії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема статі, зокрема, її соціально-психологічні та соціально-політичні аспекти є вельми популярними серед сучасних філософів, соціологів, психологів тощо. Серед доробку українських дослідників слід виділити роботи І. Жеребкіної, С. Жеребкіна, О. Забужко, Н. Зборовської, Н. Лавриненко, Л. Малес, С. Павличко, М. Рубчак, І. Тарасенко, Н. Чухим, Н. Хамітова та ін. Загалом, вони сходяться на думці, що ґендерна парадигма відображає систему уявлень та цінностей щодо розуміння відносин чоловіка та жінки, а також його видозміну, історичний шлях, заради досягнення ідеального обґрунтування. Деякі дослідники акцентують увагу на тому, що ґендерна парадигма формується у контексті методології соціального пізнання. В цьому процесі, звертає увагу Н. Шакун, деконструкція традиційного сприйняття соціальності породжує теоретико-методологічний еkleктизм та поліфонію новітніх соціально-філософських концепцій [8, с. 229]. Наголос робиться на тому, що ґендерна парадигма значно відрізняється від традиційної і є виправданою логікою соціального й культурного розвитку, пошуком нових моделей пізнання соціуму і людини. Утворившись в лоні модерну Нового часу, вона практично не розвивається, через відсутність спонукальних мотивів тогочасного соціального середовища. Та новітні виклики постмодерну сприяють пильній увазі до цієї теми, і з 70-х років ХХ сторіччя ґендерна парадигма є предметом розгляду багатьох галузей пізнання.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Актуалізація історико-філософських рефлексій щодо статі загалом і жінки зокрема виявляє, що ця тематика, будучи

периферійною, маргінальною в контексті нагальних питань – світу, Бога, істини, – однак, наявна в роботах майже всіх провідних мислителів різних епох. Але ретроспективний аналіз розвитку філософських ідей щодо співвідношення чоловічого і жіночого в системі онтологічних вимірів буття не здійснювався, що утруднює формування принципів засад ґендерних досліджень.

Постановка завдання. В нашій роботі ми ставимо мету простежити історію становлення ґендерної парадигми, а завдання – виявити специфіку її формування на певних історичних етапах.

Виклад основного матеріалу. Рефлексія новітньої європейської філософії щодо статі, як і європейської культури загалом, бере свої витoki в античній культурі. Загалом питання ролі й значення жінок у функціонуванні суспільства Стародавньої Греції та Риму були неоднозначними. Першу спробу філософського аналізу співвідношення чоловічого і жіночого начал здійснює Платон, хоча, варто відмітити, що його концепція щодо статевої диференціації не позбавлена впливу міфологічного світогляду. Мислитель висуває припущення про те, що статі виникла в результаті розриву андрогінної цілісності. Андрогіни, за Платоном, – це істоти, що склалися з чоловічої та жіночої половин. Заздрість богів призводить до руйнації цієї цілісності і до появи чоловіка й жінки, що є, на думку філософа, трагедією. Людина підсвідомо, прагне подолати статі, а це приводить до постійного пошуку своєї половини. Слід зазначити, що Платону належить започаткування ще однієї традиції відносно феномену статі – він пов'язує його з феноменом любові. Через любов чоловіка та жінки, на думку Платона, долається розірваність та відчуженість людського буття. Тут простежується своєрідний дуалізм Платона: з одного боку, чоловіки і жінки створені подібними і мають однакову природу – статева відмінність тут не важлива та не має великого соціального значення; з іншого боку, чоловіки духовніші від народження. Тобто, статева відмінність є результатом вищості або нижчості природи і зумовлює відмінні соціальні ролі. Така позиція Платона започатковує патріархальний підхід до аналізу соціальних аспектів міжстатевих відносин.

У філософії Аристотеля залежність жіночого начала від чоловічого ще більше зростає. На думку мислителя, головною рисою, що притаманна жінкам “від природи”, є неспроможність керувати. З цього слідує природна підпорядкованість жінки. Інші риси, що від природи визначають жіночу статі, підтримують виконання цієї основної функції, зокрема, її пасивність, тілесна слабкість, схильність до виконання домашньої роботи, покірна хоробрість, поміркованість і скромність. Основне призначення жінки полягає в тому, щоб служи ти чоловікові, приносячи різноманітну користь в сім'ї та й в державі. Таким чином, Аристотель формулює ідею природності ієрархії статей, яка трансформуючись, фактично, домінувала до кінця ХХ століття, періодично виникаючи як теза чи позиція теоретичних філософських, соціальних і політичних концепцій [4, с. 34].

В епоху середньовіччя патріархальна філософська традиція посилюється, оскільки в структурі відношення “розум-тіло” домінуюче положення розуму ще більше посилюється – завдяки чітким нормам і обмеженням щодо тіла та чуттєвості в християнстві.

Патріархальний устрій утверджується як порядок, створений Всевишнім, і стверджує, що саме божественний план визначив світ, в якому чоловіки панують, а жінки підкоряються. Подолання хаосу досягається завдяки контролю раціонального чоловічого над ірраціональним жіночим. Християнські мислителі, розглядаючи питання, пов'язані з жінкою, зосереджують увагу на її створенні та призначенні. Наприклад, філософського осмислення потребували питання: чи не є жінка гріховною за своєю суттю, чи може вона отримати благодать. Відповіді обґрунтовувалися божественним писанням та емпіричними свідченнями жіночої поведінки і, в кінцевому рахунку, декларували її підпорядковане становище.

Започатковують таке тлумачення Отці Церкви, зокрема, Амвросій, Ієронім порівнюють жінку з пристрастю і задоволенням, навіть вбачали в ній втілення диявола. Найвпливовішою в патристиці була концепція Аврелія Августина. Він заперечує просту дихотомію тіла та розуму, які ототожнюються з чоловічим та жіночим, та протестує проти підпорядкування жінок на цій основі: його онтологія ближча до платонівського розрізнення вищої і нижчої частини духу. В цих концептуальних межах Августин намагається відкинути погляд, що жіночність, за своєю сутністю, – злий феномен: як частина божественного плану жінка має існувати. Мислитель розрізняє тілесне і символічне значення жіночого, де в першому випадку жінка зводиться до характеристик статі, а в другому випадку жінка розглядається як істота, наділена розумом, і тому здатна вознести свою чуттєвість до рівня релігійної чуттєвості. З одного боку, як істота, наділена статтю, жінка є носієм гріховної чуттєвості і повинна в усьому бути підкорена чоловікові, а з іншого боку, як істо-

та, наділена розумом і здатна до релігійного почуття, жінка рівна чоловікові і рівною мірою з чоловіком може розраховувати на спасіння.

Тома Аквінський переглянув християнську ортодоксію, до чого стимулювало перевідкриття Аристотеля, хоча, слід зазначити, його погляди стосовно жінок спричинили найбільший резонанс в епоху Відродження. Теоретик схоластики слідом за Стагірітом стверджує, що внаслідок своєї пасивності, жінка відіграє меншу роль і, навіть є дефективним створінням. Хоча й визнає, що вона є частиною божественного порядку і створена Богом для певної мети. Божественне буття розглядає жінку як помічницю чоловіка, що і є утвердженням цієї мети. А її природне призначення – продовження роду і необхідне підпорядкування чоловіку.

Таким чином, можна стверджувати, що філософія середньовіччя не тільки залишається в рамках традиції мізогамії, мізогінії та фаллоцентризму, але й посилює її, постулюючи абсолютний і необмежений характер патріархальної влади. І тільки в філософії епохи Відродження, а пізніше – Просвітництва принципи інтелектуальної і суспільної мізогінії вперше були поставлені під сумнів.

На початку XV-го століття відбувається певне поліпшення в рецепції жінок. Дослідники називають цей період першою епохою, яка поважає жінку як повноцінну людську істоту [4, с. 47]. На нашу думку, витоки таких тенденцій слід шукати в новаційній методології Ренесансу, в основі якої лежить принцип гуманізму та нова натурфілософія. Однак, попри раціональний характер культури Відродження, традиційні асоціації ґендеру ще були значно поширені, породжуючи неузгодженості в його концепціях. Найбільш яскраві прояви цього спостерігаємо в структурі політичного мислення. Вище ми вже зазначали, в цю епоху значного авторитету набули ідеї Аристотеля стосовно жінок. Так от саме вони сприяли утвердженню ідеї статевої нерівності в ранніх модерних теоріях про державу і право. Наприклад, Марсіліо Падуанський і Бартолус, розвиваючи поняття народного суверенітету експліцитно вилучають жінок з числа громадян. Таким чином утверджується думка про категоричність нижчого статусу жінки. У творах мислителів більш пізнього Ренесансу, зокрема, Ніколо Макіавелі, ця тенденція лише посилюється.

Епоха Нового часу, з її першою науковою революцією, започатковує емпіричний підхід не лише до природознавства, а й до соціальних процесів. Саме в цей період відбувається остаточне звільнення соціально-політичної філософії від теології і, одночасно, починає формуватися ліберальна доктрина, ключовою ідеєю котрої є рівність статей.

Цікаві міркування стосовно жінки та її місця в суспільстві містять твори Т. Гоббса та Дж. Локка, але, на нашу думку, найяскравіше та найповніше нову парадигму репрезентував Ж.-Ж. Руссо. Його праці мали надзвичайно широкий резонанс в Європі, посприявши формуванню тих типів “жіночності” та “мужності”, які ввійшли в подальшу європейську культуру. У “Міркуваннях про походження нерівності” та в “Емілі” мислитель використовує метод філософської антропології і тип аргументації, який знаходить у сучасній йому еволюційній біології. “Чоловік повинен бути сильним та активним; жінка повинна бути слабкою та пасивною”. Це зумовлене статевою біологічною відмінністю, яка відповідає спільній репродуктивній меті. Рівність у силі та самоствердженні є репродуктивною біологією кожної статі [6, с. 35]. Фізична зверхність чоловіків над жінками є природною, хоча у чистому природному вигляді чоловіки не виявляють агресивності ні до чого, у тому числі і до протилежної статі. Тендітність і слабкість жінок є властивістю, яка має безпосередньо природне походження і є імпульсом до самозбереження.

Ж.-Ж. Руссо вперше висловлює судження про соціальну рівнозначність жінки й чоловіка, відрізняються ж вони за природною, статевою, ознакою. Якщо чоловік відіграє роль самця лише в певні моменти, то жінка є самицею упродовж всього життя, доки не стає для цього надто старою: її тілесна конструкція, дух, характер і темперамент великою мірою зумовлені статевими функціями. На думку мислителя, сучасні змішування статей у суспільстві, не кажучи вже про рівність, є свідченням занепаду. Він стверджує, що для жінок добродійністю є те, що для чоловіків є недоліком, і навпаки властивості обох взаємодоповнюються. Жінка, яка розвиває в собі чоловічі здібності, перестає бути жінкою і перетворюється на щось середнє [6, с. 45]. У своїй освітній філософії Ж.-Ж. Руссо зображує розвиток раціональності як вищу мету становлення особистості, але особистості чоловічої, стверджуючи при цьому специфічний статевий диморфізм: раціональний чоловік має доповнюватись емоційною жінкою.

Таким чином, Ж.-Ж. Руссо стоїть на патріархальних позиціях і фактично є противником жіночої емансипації. З одного боку, він наполягає на існуванні не редукованих сексуальних відмінно-

стей між чоловіками та жінками, а з іншої, мислитель трактує сексуальні відмінності реакційним чином: умовою репрезентації жіночої чуттєвості у нього виступає чоловічий раціональний контроль, а єдиною можливою сферою реалізації жіночої суб'єктивності – патріархальна сім'я.

Аналогічний підхід до проблем статі ми знаходимо і у філософській антропології І. Канта. Він спирається на метафізичне ствердження природної сутнісної відмінності жінок та чоловіків. Для І. Канта ясно, що статеві особливості існують не лише на біологічному (анатомічному) рівні, але й на рівні психологічної організації, чуттєвої, емоційної, естетичної тощо структури. Аналітичними поняттями, через які мислитель аналізує статеві відмінності, є естетичні поняття “піднесеного” і “прекрасного”, тобто “чоловіче” розкривається через категорію “піднесеного”, а “жіноче” – через категорію “прекрасного”. І. Кант майже не дає визначень чоловікам через статеві особливості. Незначна кількість тверджень, яка стосується чоловіків, порівняно з численними твердженнями щодо жінок доводить, що статя визначається саме через жінку. Тобто жінка є репрезентантом статі, а саме поняття статі відсилає до фізіологічних особливостей тіла. А з тілесністю І. Кант пов'язує емоційність, імпульсивність, надмірний нарцисизм (любов до прикрас). Натомість духовні властивості – Розум, Істина, Справедливість – однозначно асоційовані з чоловіками [6, с. 54].

Мета і сенс статевого поділу людства, згідно з філософом, одна – продовження роду. Статевий поділ – це природна характеристика, але природа визначає також схильності, які згодом виявляють себе в культурі. Тут виникає одне з численних протиріч філософії статі І. Канта: хоча природа вклала в жінку більше мистецтва, але як природна біологічна істота жінка менш досконала, ніж чоловік. І далі він продовжує у стилі Ж.-Ж. Руссо: якщо чоловік перевершує жінку в силі та мужності, то вона має свої переваги над ним – вона має природний дар подобатися чоловікові.

Отже, антропологія І. Канта становить класичний приклад есенціалістського розуміння статі, коли соціальні характеристики беруться за сутнісні і незмінні. Мислитель розривається між вірою, що, з одного боку, жінки і чоловіки рівні від природи, але жінки відмовляються від природної рівності задля спільного добробуту в домогосподарстві, а, з іншого, – вірою, що жінки і чоловіки на рівні специфіки жіночої природи не відповідає рівному розподілу влади. Таким чином, навіть вершина раціональної філософії, Німецька класична філософія, не змогла позбавитися патріархальної упередженості стосовно жінки.

Мабуть, першим кому це вдалося був Ф. Ніцше, родоначальник ірраціональної філософії. Він вперше формулює концептуальні підстави для репрезентації феномена жіночого у філософському дискурсі та підриву класичної патріархальної мізогіністичної традиції. Головне значення некласичної філософії Ф. Ніцше полягає у радикальній переоцінці статусу тілесності в культурі. Головною якістю тілесності стає якість становлення [3, с. 82]. Оскільки тілесне у традиційній метафізиці асоційоване з жіночим, жіноче у некласичній філософії Ф. Ніцше також зазнає переоцінки у позитивних термінах становлення, стосовно якого неможливі репресивні бінарні опозиції. Мислитель розглядає жіноче як феномен, стосовно якого виконання функції панування, володіння в принципі є неможливим, оскільки жінка виключена з дискурсу західної метафізики. Важливе значення для сучасної феміністської теорії має також концепція суб'єктивності Ф. Ніцше.

Принцип тілесності дозволяє розглядати модель суб'єктивності як множину, яка включає не тільки раціональні, але й чуттєві нераціональні характеристики. Філософ називає цю модель ексцентризмом – здобуттям ідентифікації в процесі постійної відмови від тих нормативних (у тому числі ґендерних) ідентичностей, які нав'язуються індивідові традиційним суспільством. Таким чином, головне значення філософії Ф. Ніцше у подоланні патріархальної традиції у філософії полягає у тому, що він розробив підстави, по-перше, для введення феномена жіночого у філософський та культурний дискурс, по-друге, для теорії жіночої суб'єктивності, яку будують на некласичних принципах мислення.

Своєрідну концепцію бачення статі розроблено і у психоаналізі. З. Фрейд обґрунтував теорію, яка стала однією з концепцій, яка глибоко вплинула на розвиток наукових поглядів ХХ-го століття. Мислитель вважає, що особа жінки визначається самим фактом відмінності її анатомічної будови від чоловіка. “Анатомія – це доля”, – стверджує З. Фрейд. Саме відмінності у будові жіночого тіла від чоловічого формують у жінки дві специфічні (і основні для розвитку жіночої психіки) особливості – кастраційний комплекс та заздрощі до чоловічих геніталій. Ці комплекси визначають, продовжує психоаналітик, три можливі лінії розвитку жіночої психіки: одна – веде до

придушення сексуальних імпульсів, а отже, до неврозів; друга – до модифікації характеру під чоловічі зразки, для якої характерне чоловікоподібне прагнення до творчої діяльності, сильні соціальні інтереси, активність; третя – до нормальної жіночності, під якою З. Фрейд розумів прагнення реалізувати бажання володіти чоловіком через заміжжя і народження сина. Результатом нормального розвитку жіночої психіки й природними компонентами здорової жіночності є, за З. Фрейдом, пасивність, відсутність відчуття справедливості, схильність до заздрощів, слабкі соціальні інтереси, нездатність до творчості [2, с. 12].

Таким чином, З. Фрейд своєю теорією ще більше підкреслює значимість фізичної природи у визначенні особи жінки, і саме з неї виводить смисл її існування та фактично своєрідно підтверджує традиційний мізогінічний дискурс, надаючи жінці статус “недочоловіка”.

З другої половини ХХ ст. розпочинається новий етап зацікавлень проблемами чоловічої та жіночої статі, суб’єктивності та суб’єктивності. В руслі культурних студій із 70-х років ХХ ст. з’являються різні напрямки досліджень: постмодерністський (Е. Левінас, Ф. Джеймсон, Ж. Дельоз), постструктуралістський (Ж. Дерріда, М. Фуко, Р. Барт, Ж.-Ж. Ліотар), психоаналітичний (Ж. Лакан, Ю. Крістева), постколоніальний (Г. Ч. Співак, Г. Бгаб’га, Р. Моханрам, Е. Саїд тощо). Модерністські візії суб’єктивності, що дискурсивно продукувалися в середині ХХ століття увійшли в конфлікт із уявленнями дослідників ґендеру, зацікавлених у культурній та історичній перспективі. 90-ті роки ХХ ст. позначаються активним поживленням розробки ґендерної проблематики в закордонному та вітчизняному дискурсах, яка у своїх філософських аспектах формує нове знання про непрості взаємини соціокультури та статі.

Психолог Рода Унгер у роботі “Про редифініцію понять стать і ґендер” запропонувала застосувати слово “стать” лише щодо специфічних біологічних аспектів людини і використовувати слово “ґендер”, коли мова йде про соціальні, культурні і психологічні аспекти [7]. Таким чином, щоб описати співвідношення статей у суспільному значенні, довелося відмовитись від поняття розрізнення статей, яке ґрунтувалось на утвердженні біологічних особливостей, і насамперед тому, що таке розрізнення передбачало незмінність жіночих і чоловічих статевих ролей, що не лише сприяло легітимації патріархальної системи влади, але й розглядало її як природно дану. Розрізнення понять “стать” і “ґендер” мало сприяти усуненню цього причинного зв’язку і вести до усвідомлення того, що поняття “жіночість” і “мужність” зумовлені багатоманітністю культурних значень. Якщо статеві особливості ставляться у залежність не від біологічних параметрів, а від соціально-культурних класифікацій, то відношення між статями не може більше розумітись як репрезентація природного порядку, а повинне розглядатись як репрезентація внутрішньокультурних систем правил. Поняття “ґендер” не можна ототожнювати з поняттям “стать”. Швидше за все мова йде про репрезентацію деякого відношення, яке є основою для відношень індивідуума і суспільства та ґрунтується на сконструйованій і усталеній опозиції двох біологічних протилежностей. Новий концепт не лише принципово відрізнявся від багатовікової “філософії статей”, яка в цьому питанні виходила із принципів есенсеалізму, але й від соціологічної теорії ролей ХХ сторіччя, яка також відмовлялася від ідеї біологічної визначеності статевих характеристик.

Якщо узагальнити наявні в історії філософії і культури ідеї осмислення статі, то можна сказати, що сучасні уявлення про маскуліність і фемініність є наслідком складного і неоднозначного процесу. Біологічний детермінізм, який на початку був найголовнішим визначенням особи жінки і чоловіка та пояснював їх місце у суспільстві, змінився на пріоритет соціокультурних чинників, які спричинили подолання статевих відмінностей у всіх сферах суспільного життя. А формування нової ґендерної парадигми сприяє формуванню нового світогляду і, відповідно, можливих шляхів вирішення перерозподілу влади й власності, що зменшить відчуженість чоловіка і жінки, сприятиме їх соціальному порозумінню, а це, в свою чергу, приведе до принципово нових стосунків, формуванню нового набору ціннісних орієнтацій та подолання соціальної та культурної кризи в майбутньому.

Література

1. Ґендерна проблематика в філософії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: i-u. гу/Произведения.../jerebkin_gendernaja/ 09.10.2005.
2. Ґендерний розвиток у суспільстві: [конспекти лекцій]. – 2-е вид. – К. : ПЦ “Фоліант”, 2005. – 351с.
3. Жеребкін, С. Мізоґінія чи фемінізм? Німецька філософія від Канта до Ніцше / С. Жеребкін // Філософська думка. – 2000. – № 6. – С. 73-83.
4. Основи теорії ґендеру: навчальний посібник. – К. : “К. І. С.”, 2004. – 536 с.

5. Хамітов, Н. Філософія статі: Прояснення предмета / Н. Хамітов // Філософська думка. – 2000. – № 6. – 45-55 с.
6. Чухим, Н. Теорії статевого диморфізму у філософії Просвітництва / Н. Чухим // Філософська думка. – 2001. – № 1. – С. 27-55.
7. Чухим, Н. Гендер та гендерні дослідження в ХХ столітті [Електронний ресурс] / Н. Чухим. – Режим доступу: <http://www.gendercentre.org.ua/htdocs/article%2001.htm>.
8. Шакун, Н. В. Методологія соціального пізнання: плюралізм інтерпретацій / Н. В. Шакун // Україна – ЄС. Сучасні технології, економіка та право : зб. наук. пр. – Ч. 2. Сучасна інженерія. Сталий розвиток. Інновації в соціальній роботі: філософія, психологія, соціологія. Сучасні проблеми юридичної науки та практики. – Чернівці : ЧНТУ, 2015. – С. 229-232.

References

1. Genderna problematyka v fylosofii [Gender issues in philosophy]. Retrived from i-u. гу>Произведения.../jerebkin_gendernaja/09.10.2005 [in Ukrainian].
2. *Genderniy rozvitok u suspilstvi [Gender development in society]* (2005). Kyiv: Foliant [in Ukrainian].
3. Zherebkin, S. (2000) Mizogyny chy feminism? Nimetska fylosofiy vid Kanta do Nitzsche. [Misogyny or feminism? German philosophy from Kant to Nietzsche]. *Filosofska dumka – Filosofska dumka*, 6, 73-83 [in Ukrainian].
4. *Osnovi teorii genderu [Basic theory of gender]* (2004). Kyiv, K. I. C. [in Ukrainian].
5. Khamitov, N. (2000) Fylosofiy stati: proyasneny predmeta [Philosophy of gender: Clarification of the subject]. *Filosofska dumka – Philosophical thought*, 6, 45-55 [in Ukrainian].
6. Chuhim, N. (2001) Teorii statevogo dimorfizmu fylosofii Prosvitnitstzva [Theories of gender dimorphism in the philosophy of the Enlightenment]. *Filosofska dumka – Philosophical thought*, 1, 27-55 [in Ukrainian].
7. Chuhim, N. (2001) Gender ta genderni doslizheniy v XX stolitti [Gender and gender studies in the twentieth century]. Retrived from <http://www.gendercentre.org.ua/htdocs/article%2001.htm> [in Ukrainian].
8. Shakun, N. (2015) *Metodologiy sotsialnogo piznanniy: pluralism interpretatsiy [Social cognition: the pluralism of interpretations]*. Ukraina – YeS. Suchasni tekhnolohii, ekonomika ta pravo (Ch. 2. Suchasna inzheneriia. Stalyi rozvytok. Innovatsii v sotsialnii roboti: filofosfiia, psykholohiia, sotsiolohiia. Suchasni problemy yurydychnoi nauky ta praktyky). Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law (Vols 2. Modern engineering. Sustainable development. Innovations in social work: philosophy, psychology, sociology. Current problems legal science and practice). Chernihiv: CNUT [in Ukrainian].

Надійшла 16.03.2017

Бібліографічний опис для цитування :

- Ємець, Н. А. Сучасна гендерна парадигма: історико-філософський аналіз / Н. А. Ємець, О. Є. Мельник // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. - 2017. - № 1 (9). - С. 27-33.